

OBSAH

1 Úvod do ekologického zemědělství	13
1.1 Vznik ekologického zemědělství (EZ) a jeho význam.....	13
1.2 Agroekologické a environmentální aspekty ekologického zemědělství	17
1.3 Zdravotní aspekty a kvalita bioproduktů	21
1.3.1 Lidské zdraví a rizika intenzifikace zemědělství	21
1.3.2 Kvalita bioproduktů a bio-potravin	23
1.4.1 Zásady pěstování rostlin	28
1.4.2 Zásady chovu zvířat	29
1.4.3 Skladování a zpracování bioproduktů	29
1.4.4 Kontrola, certifikace, označování	30
1.5 Ekologické zemědělství jako multifunkční model	30
2 Historie a současnost ekologického zemědělství, jeho metody a rozvoj v České republice	33
2.1 Počátky ekologického zemědělství ve střední a západní Evropě	33
2.2 Metody ekologického zemědělství	34
2.2.1 Přírodní zemědělství	34
2.2.2 Biologicko-dynamické zemědělství (Biodynamické hospodaření)	34
2.2.3 Organicko-biologické zemědělství	36
2.2.3 Organické zemědělství v anglicky mluvících zemích (organic agriculture)	37
2.2.5 Biologické zemědělství v německy mluvících zemích (biologischer Landbau)	38
2.2.6 Biologické zemědělství ve francouzsky mluvících zemích (L'Agriculture biologique)	38
2.3 Rozvoj ekologického zemědělství v posledních desetiletích	39
2.4 Ekologické zemědělství v České republice.....	41
2.4.1 Impulsy a historie rozvoje EZ v ČR	41
2.4.2 Ekologické zemědělství v ČR v roce 2006	42
2.5 Základní statistika (stav 2005/2006).....	43
3 Legislativa a právní úprava ekologického zemědělství ..	49
3.1 Legislativa	49
3.2 Právní úprava EZ v ČR	49
3.3 Nařízení Rady č. 2092/91 o EZ	49
3.3.1 Souhrn NR 2092/91	51
3.3.2 Ekologické pěstování rostlin	52
3.3.3 Ekologický chov zvířat	53
3.2.4 Výroba biopotravin.....	54
3.4 Geneticky modifikované organismy (GMO) a EZ.....	55
3.4.1 Statistika pěstování GMO a ekologického zemědělství	56
3.4.2 Koexistence pěstování GMO a ekologického zemědělství	57
4 Environmentální efekty ekologického zemědělství	61
4.1 Půda v ekologickém zemědělství, její kvalita a biodiverzita.....	62
4.2 Ekologické zemědělství a kvalita podzemních a povrchových vod	63
4.2.1 Vyplavování dusičnanů	64
4.2.2 Pesticidy	65
4.2.3 Závěr	66
4.3 Biodiverzita a ekologické zemědělství.....	66
4.3.1 Úrovně biodiverzity	67
4.3.2 Biodiverzita v agroekosystémech	69
5 Rostlinná produkce	77
5.1 Obecné zásady pěstování rostlin v EZ	77
5.2 Osevní postupy v EZ	78
5.3 Výběr druhů a odrůd v EZ	85
5.4 Zpracování půdy	90
5.5 Posklizňové ošetření a skladování	94
6 Půda	97
6.1 Biologicky aktivní půda, základ ekologického zemědělství	97
6.1.1 Živá složka půdy.....	99
6.1.2 Neživá část organické půdní hmoty	104
6.2 Vliv agronomických opatření na půdní vlastnosti	106
6.2.1 Osevní postupy	106
6.2.2 Agrotechnika	107
6.2.3 Hnojení	109
6.3 Analýza půd v zemědělském podniku hospodařícím ekologicky	110
6.3.1 Odběr a úprava půdních vzorků	111
6.3.2 Typy analýz	113
7 Výživa rostlin a hnojení	115
7.1 Úvod a specifika výživy rostlin v EZ.....	115
7.2 Statková hnojiva a jejich ošetřování	118
7.2.1 Hnůj.....	118
7.2.2 Mocůvka	120
7.2.3 Kejda	121
7.3 Komposty a kompostování	122
7.4 Způsoby aplikace statkových hnojiv	124
7.5 Zelené hnojení.....	126
7.6 Hnojení minerálními hnojivy	128
7.7 Bilance živin	129
8 Pěstování hlavních plodin	133
8.1 Zrnniny.....	133
8.1.1 Pšenice setá (<i>Triticum aestivum</i> L.).....	133
8.1.2 Pšenice špalda (<i>Triticum spelta</i> L.)	138
8.1.3 Žito (<i>Secale cereale</i> L.).....	140
8.1.4 Tritikale (<i>Triticale</i>).....	141
8.1.5 Ječmen (<i>Hordeum vulgare</i> L.)	142
8.1.6 Oves setý (<i>Avena sativa</i> L.)	144
8.1.7 Kukuřice setá (<i>Zea mays</i> L.)	147
8.1.8 Pohanka setá (<i>Fagopyrum vulgare</i> Moench).....	149
8.2 Luskoviny.....	151
8.2.1 Hrách setý (<i>Pisum sativum</i> L.).....	151
8.2.2 Bob (<i>Vicia faba</i> L.)	152
8.2.3 Lupina bílá (<i>Lupinus albus</i>).....	153
8.2.4 Cizrna berani (<i>Cicer arietinum</i> L.).....	154
8.3 Olejniný.....	155
8.3.1 Řepka olejka (<i>Brassica napus</i> var. <i>oleracea</i>).....	155
8.3.2 Slunečnice (<i>Helianthus annuus</i>).....	158
8.4.1 Brambory (<i>Solanum tuberosum</i> L.).....	160
8.4.2 Řepa obecná (<i>Beta vulgaris</i> L.).....	164
9 Regulace plevelů	167
9.1 Vlastnosti plevelů	167
9.2 Možnosti výskytu plevelů v polních podmínkách	168
9.3 Regulace plevelů před zahájením konverze	169
9.4 Způsoby regulace plevelů	169
9.4.1 Regulace plevelů preventivními opatřeními	169
9.4.2 Regulace přímými - mechanickými zásahy	172
9.4.3 Regulace termická	178
9.4.4 Mulčování	179
9.4.5 Biologické a biotechnické metody regulace zaplevelení	180
9.5 Možnosti regulace plevelů v ekologickém zemědělství na příkladu pcháče osetu	180
10 Ochrana rostlin	187
10.1 Zásady a strategie ochrany rostlin	187
10.2 Nepřímé metody ochrany rostlin - prevence	188

10.3	Prostředky přímé ochrany.....	191	13.3	Kultivace půdy a hnojení.....	265
10.3.1	Prostředky biologické ochrany rostlin.....	192	13.4	Regulace růstu a plodnosti.....	270
10.3.2	Mechanické prostředky ochrany.....	194	13.5	Ochrana rostlin proti chorobám a škůdcům.....	272
10.3.3	Chemické, minerální a organické přípravky.....	194	13.6	Skližeň, skladování, tržní úprava, zpracování a odbyt bioovoce.....	279
10.3.4	Rostlinné výtažky a oleje.....	195	14	Vinohradnictví a vinařství.....	281
10.3.5	Feromonové lapáky.....	196	14.1	Odrůdy vhodné pro ekologické vinohradnictví.....	282
10.4	Příklad strategie ochrany.....	196	14.2	Založení vinnice.....	284
11	Trvalé travní porosty.....	201	14.2.1	Přípravné práce před založením vinnice.....	284
11.1	Diverzita trvalých travních porostů v ekologickém zemědělství.....	201	14.2.2	Výsadba vinnice.....	288
11.1.1	Struktura a druhové složení travino-bylinných porostů.....	202	14.2.3	Péče o mladé vinnice.....	289
11.1.2	Rizika současného hospodaření pro biodiverzitu trvalých travních porostů.....	203	14.3	Cyklické práce ve vinnici.....	291
11.1.3	Variabilita trvalých travních porostů.....	203	14.3.1	Řez révy.....	291
11.1.4	Problematika kvality píce druhově bohatých trvalých travních porostů.....	207	14.3.2	Ostatní práce v předjaří.....	292
11.1.5	Zásady hospodaření.....	208	14.3.3	Zelené práce.....	293
11.1.6	Návrhy řešení obnovy luk a pastvin z hlediska zvýšení druhové diverzity.....	209	14.3.4	Regulace chorob a škůdců.....	293
11.2	Obhospodařování trvalých travních porostů s nižší druhovou diverzitou v EZ.....	213	14.3.5	Péče o půdu ve vinnici.....	296
11.2.1	Zakládání trvalých travních porostů (TTP).....	213	14.3.6	Skližeň hroznů.....	297
11.2.2	Ošetřování a zlepšování TTP.....	214	14.4	Základy ekologického vinařství.....	298
11.2.3	Regulace plevelů a škůdců.....	216	14.5	Zásady ekologické produkce stolních hroznů.....	299
11.2.4	Výživa a hnojení TTP.....	217	15	Osivo a sadba.....	301
11.2.5	Pastvinářství.....	223	15.1	Odrůdy a rozmnožovací materiál pěstovaných rostlin.....	301
11.2.6	Využívání TTP a kvalita píce.....	228	15.2	Legislativa pro konveční a ekologické semenářství.....	301
11.3	Konzervace a skladování objemných krmiv.....	231	15.3	Společné zásady pro uvádění osiva do oběhu.....	302
11.3.1	Význam a princip výroby sena.....	231	15.4	Ustanovení pro výrobu, uvádění do oběhu a používání osiv podle právních předpisů o ekologickém zemědělství.....	305
11.3.2	Význam a princip výroby siláží.....	233	15.5	Zásady pro využití odrůd.....	306
12	Ekologické zelinářství.....	235	15.6	Rozmnožovací materiál jako ostatní bioprodukt.....	306
12.1	Podnikové a osobní předpoklady.....	235	15.7	Zásady pro množení osiv a posklizňovou úpravu.....	307
12.1.1	Klima, stanoviště.....	235	15.8	Šlechtění pro ekologické zemědělství.....	308
12.1.2	Půda.....	236	15.9	Volba odrůd v ekologickém zemědělství.....	308
12.1.3	Organizace, pracovní síly.....	236	15.10	Ošetření osiva a sadby před výsevem.....	309
12.1.4	Stroje a zařízení.....	236	16	Živočišná produkce a welfare.....	311
12.1.5	Prodej.....	236	16.1	Význam hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství.....	311
12.2	Volba systému pěstování, technologie a pěstovaných druhů, osevní postup.....	237	16.2	Negativa konvenčních chovů a ekologické zemědělství jako šance pro lepší život zvířat.....	312
12.3	Kultivace půdy a hnojení.....	240	16.3	Ochrana a životní pohoda hospodářských zvířat.....	315
12.3.1	Zdravá půda.....	240	16.3.1	Etika ochrany zvířat.....	315
12.3.2	Zpracování půdy.....	240	16.3.2	Pojmy.....	317
12.3.3	Hnojení.....	241	16.3.3	Vědomí a utrpění u zvířat.....	319
12.4	Regulace plevelů.....	242	16.3.4	Nejvážnější příčiny utrpení v chovech hospodářských zvířat.....	320
12.4.1	Preventivní opatření.....	242	16.3.5	Správné jednání.....	324
12.4.2	Přímá regulace.....	243	16.3.6	Ochrana a životní pohoda zvířat v ekologickém zemědělství.....	325
12.5	Ochrana rostlin.....	244	16.3.7	Předpisy k ochraně a péči o pohodu zvířat.....	329
12.5.1	Škůdci.....	244	16.4	Veterinární péče v ekologických chovech zvířat.....	329
12.5.2	Houbové choroby.....	245	16.4.1	Postupy použitelné v prevenci.....	329
12.5.3	Možnosti regulace důležitých chorob a škůdců.....	246	16.4.2	Terapeutické postupy v ekologických chovech.....	330
12.6	Pěstování zeleniny.....	248	16.4.3	Nepřípustné způsoby.....	331
12.6.1	Osivo a sadba.....	248	16.4.4	Povolené způsoby.....	331
12.6.2	Předpěstování sadby.....	248	17	Chov skotu.....	333
12.6.3	Výsev a výsadba.....	249	17.1	Etologie a welfare skotu.....	334
12.6.4	Závlaha.....	249	17.1.1	Základní charakteristika druhu.....	334
12.7	Skližeň a skladování zeleniny.....	251	17.1.2	Domestikace a rozdělení plemen.....	334
12.8	Úprava a prodej zeleniny.....	252	17.1.3	Faktory ovlivňující chování skotu.....	335
12.8.1	Tržní úprava.....	252	17.1.4	Pasení, krmení, přezvykování a napájení.....	336
12.8.2	Prodej.....	252	17.1.5	Sociální chování skotu.....	336
13	Ekologické ovocnářství.....	255	17.1.6	Vzájemná komunikace.....	337
13.1	Zakládání sadů.....	256	17.1.7	Sexuální chování, porod a chování po porodu.....	338
13.2	Volba odrůd.....	261			

17.1.8	Učení a vývoj sociálního chování	338
17.1.9	Abnormální chování.....	339
17.2	Ustájení skotu	339
17.2.1	Faktory chovného prostředí	340
17.2.2	Ustájení dojníc	342
17.2.3	Ustájení ostatních kategorií skotu (vyjma krav bez tržní produkce mléka)	344
17.3	Výživa skotu v ekologickém zemědělském systému.....	347
17.3.1	Krmiva v ekologickém chovu (všeobecné požadavky a podmínky)	347
17.3.2	Výživa skotu v ekologickém systému z hlediska souladu jeho fyziologických potřeb s pravidly EZ	349
17.3.3	Konkrétní příklady řešení výživy dojníc v ekologickém chovu zvířat	351
17.3.4	Výživa telat chovaných v ekologickém systému	352
17.3.5	Výživa krav bez tržní produkce mléka	352
17.4	Chov skotu s produkčním zaměřením na mléko, případně mléko a maso.....	354
17.4.1	Plemena skotu.....	354
17.4.2	Mléčná plemena skotu	354
17.4.3	Plemena kombinovaného užitkového typu	356
17.4.4	Plemena chovaná v ČR - vhodná do systému EZ	357
17.4.5	Management stáda - znalostní řízení chovu.....	358
17.5	Chov masného skotu v ekologickém zemědělství	361
17.5.1	Podmínky ekologického chovu masného skotu	362
17.5.2	Charakteristika masných plemen	363
17.5.3	Životní podmínky a ustájení	366
17.5.4	Obecné principy chovu a reprodukce	370
18	Chov ovcí a koz	377
18.1	Význam chovu ovcí a koz	377
18.2	Ustájení, etologické aspekty a návrhy staveb	378
18.3	Výživa a krmení	382
18.3.1	Potřeba krmiv a technika krmení	383
18.3.2	Pastevní systémy	387
18.4	Chov - produkční zaměření, volba plemen a organizace reprodukce	390
18.4.1	Plemena.....	390
18.4.2	Produkční zaměření	392
18.4.3	Organizace reprodukce	394
18.5	Technologie chovu	395
18.5.1	Technologie pastevních chovů	395
18.5.2	Manipulace se zvířaty - zacházení minimalizující stres	398
18.5.3	Zdravotní program stáda	400
19	Chov prasat	405
19.1	Význam chovu prasat v ekologickém zemědělství	405
19.2	Etologie a požadavky na etologicky vhodné ustájení prasat	405
19.2.1	Základní charakteristika druhu a náčrt evolučního vývoje	405
19.2.2	Základy chování, skupiny bazálních reflexů, kritické fáze vývoje	406
19.3	Chov prasat - produkční zaměření, vhodnost plemen.....	410
19.3.1	Produkční vlastnosti prasat	410
19.3.2	Vhodnost plemen prasat	411
19.4.1	Krmiva v ekologickém chovu prasat	411
19.4.2	Krmení jednotlivých kategorií prasat v podmínkách ekologického zemědělství	412
19.5	Systémy ustájení a chov prasat	417
19.5.1	Stav v konvenčních chovech	417
19.5.2	Možné systémy ustájení prasat v ekologickém zemědělství	417
20	Chov drůbeže.....	421
20.1	Význam chovu nosnic v ekologickém podniku	421
20.2	Etologie a pohoda (welfare) drůbeže	421
20.2.1	Domestikace a vztahy k plemenům a hybridům chovaným v současné době	421
20.2.2	Sociální chování	422
20.2.3	Smyslové vnímání	423
20.2.4	Hrabání a krmení	423
20.2.5	Biologické rytmy	424
20.2.6	Sexuální chování	424
20.2.7	Růst a vývoj	425
20.2.8	Problémy v konvenčních chovech	425
20.3	Chov nosnic včetně vhodných plemen	426
20.3.1	Ekologický chov nosnic	426
20.3.2	Vhodnost plemen	427
20.3.3	Přirozený způsob lhnutí a odchovu hrabavé drůbeže	428
20.4	Výživa a krmení nosnic	430
20.4.1	Krmiva v ekologickém chovu nosnic	430
20.4.2	Výživa nosnic v ekologickém chovu	431
20.5	Ustájení nosnic a brojlerů	433
20.5.1	Požadavky Nařízení Rady č. 2092/91 na ustájení nosnic a brojlerů	433
20.5.2	Systémy ustájení nosnic a brojlerů	433
20.6	Chov drůbeže pro maso (vodní a hrabavá drůbež).....	435
20.6.1	Význam chovu masné drůbeže v ekologickém podniku	435
20.6.2	Etologické požadavky na přirozený chov drůbeže pro maso	436
20.6.3	Vhodná plemena a hybridy drůbeže pro produkci masa	437
20.6.4	Výživa a krmení drůbeže chované na maso	438
20.6.5	Ustájení drůbeže chované na maso	439
21	Ekonomické aspekty ekologicky hospodařících podniků	441
21.1	Ekonomické důsledky konverze na ekologické hospodaření	441
21.2	Výnosy - tržby	444
21.2.1	Výnosy.....	444
21.2.2	Ceny a cenová prémie.....	446
21.2.3	Dotace.....	448
21.3	Struktura nákladů a výrobní ceny	449
21.3.1	Nákladovost zemědělských podniků a členění nákladů.....	449
21.3.2	Příklady ekonomických výsledků vybraných ekologických produktů	451
21.4	Ekonomika zemědělského podniku, základní typy ekologických podniků v ČR	460
21.4.1	Faktory ovlivňující ziskovost podniku.....	460
21.4.2	Ziskovost ekologického a konvenčního zemědělství	461
21.5	Perspektivy.....	463
22	Přechod podniku na ekologické zemědělství a plánování investiční výstavby.....	465
22.1	Plánování přechodu na ekologické zemědělství	465
22.1.1	Průvodní zpráva, v níž by měly být uvedeny zejména:.....	466
22.1.2	Optimalizace využití krajiny na ekofarmě	467
22.1.3	Projekt přechodu na ekologické zemědělství v rostlinné produkci	468
22.1.4	Přechod na ekologický chov hospodářských zvířat.....	471
22.1.5	Ekonomické hodnocení konverze	474
22.2	Plánování investiční výstavby na ekologické farmě.....	477
22.2.1	Přípravné fáze před vlastní stavbou a zahájením činnosti.....	477
22.2.2	Výstavba a rekonstrukce objektů v ekologicky hospodařícím podniku	477
Informační a poradenská centra pro EZ (projekt OP RLS svazu PRO-BIO)..... 485		
Seznam použité a doporučené literatury..... 486		
Slovník používaných pojmů a cizích slov..... 497		